

Vlada u raljama pandemije: kako osigurati zdravlje i stanovništva i gospodarstva i javnih financija?

Bronić, Mihaela

Source / Izvornik: **Aktualni osvrti, 2020, 13, 1 - 2**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.3326/ao.2020.110>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:242:355937>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-18**

Repository / Repozitorij:

[Institute of Public Finance Repository](#)

AKTUALNI OSVRTI

Vlada u raljama pandemije: kako osigurati zdravlje i stanovništva i gospodarstva i javnih financija?

MIHAELA BRONIĆ, Institut za javne financije, Zagreb

Tax Policy Center¹ preporučuje četiri osnovna koraka vezano uz ekonomsku politiku koje bi vlade trebale poduzeti za rješavanje posljedica koronavirus krize. U ovom se tekstu analizira što je već učinjeno i što bi se još moglo poduzeti u Hrvatskoj u odnosu na ta četiri koraka. Povučeni su niz dobrih poteza, ali Vladu čeka još puno posla u smislu detaljnog objašnjenja postojećih i brzog uvođenja novih mjera kako bi poduzetnicima i građanima dala vrlo jasan signal da država stoji iza njih.

Iako u ovom trenutku nitko ne zna koliko dugo će potrajati pandemija koronavirusa, niti je moguće unaprijed točno utvrditi njene posljedice na gospodarstvo, brojni izvori (primjerice **OECD**) predviđaju da bi mogla završiti tijekom ove godine. U uvjetima ovako velike neizvjesnosti i nedostatka kvalitetnih informacija teško je donositi odluke pa vlade moraju donositi mjere koje će biti fleksibilne i fokusirane na isporuku ključnih javnih usluga, posebice zdravstvenih, kao i na minimiziranje dugoročnih gospodarskih i socijalnih posljedica. Te mjere isto tako moraju biti odlučne i brze kako bi poduzetnicima i građanima dale vrlo jasan signal da država stoji iza njih.

Tax Policy Center preporučuje četiri osnovna koraka vezano uz ekonomsku politiku koje bi vlade trebale poduzeti za rješavanje ove krize:

1. Prihvatiti zdravstvene i ekonomske troškove epidemiološke krize.
2. Pomoći građanima da prebrode iznenadni financijski šok.
3. Pomoći poduzetnicima i obrtnicima da održe proizvodne kapacitete.
4. Potaknuti domaću potražnju.

Prvi korak je **prihvatanje rastućih zdravstvenih i ekonomskih troškova epidemiološke krize**. Troškovi javnog zdravstvenog sektora rastu jer je potrebno više respiratora, maski i zaštitne opreme, dodatan bolnički smještaj, testiranja, itd. Potom, velika je većina djelatnosti u potpunosti ili uglavnom prestala s radom. Iako smo vjerojatno tek u početnim fazama borbe s pandemijom, prema podacima **Porezne uprave**, već je u tjednu od 16. do 22. ožujka, u odnosu na isto razdoblje 2019. za sve djelatnosti bilo vidljivo smanjenje broja izdanih računa (32%) i smanjenje iznosa računa (11%). Osim toga, većina građana mora ostati kod kuće, odustati od uobičajenog načina života (odlaska na posao, u školu, u kupovinu, na putovanja, na javna događanja), dok je jedan dio i obolio od koronavirusa. Sve su to samo

¹ Iako su brojne institucije i pojedinci ponudili svoje preporuke kako bi vlade trebale rješavati gospodarske posljedice koronavirus krize, kao okvir za ovu analizu odabrane su preporuke Tax Policy Centera, koji zajedno vode Urban Institute i Brookings Institution, jer su nam se činile jednostavne, smislene i primjenjive na Hrvatsku.

posljedice novonastale situacije koju svi trebaju prihvatiti i koja će utjecati na smanjenje gospodarske aktivnosti, pad javnih prihoda, rast javnih rashoda, pad BDP-a te povećanje deficita i javnog duga.

Stoga Vlada mora žurno **pomoći građanima da prebrode ovaj iznenadni financijski šok**. Dio građana već je ostao ili će uskoro ostati bez posla, a velikom dijelu građana sigurno će se smanjiti prihodi. Nužno je proširiti postojeće programe socijalne skrbi kako bi se što bolje pomoglo građanima s niskim dohocima. Neke je mjere **Vlada** već uvela, kao što je stopostotno financiranje troška neto minimalne plaće zaposlenicima koji bi u protivnom bili otpušteni. Uvode se i druge korisne mjere poput najavljenog moratorija na otplatu kredita građanima koji zbog gubitka prihoda ne mogu ispunjavati svoje kreditne obveze. Međutim, potrebno je što prije dodatno pojednostavniti i detaljno pojasniti postupke kojima se ostvaruje svaka pojedina mjera, kako bi ih građani što lakše i brže ostvarili.

Vlada treba u što kraćem roku i što je moguće više **pomoći poduzetnicima u održavanju proizvodnih kapaciteta** tako da čim kriza prođe mogu nastaviti poslovati. Kriza ne bi smjela uništiti zdrava poduzeća i obrte. Vlada i HNB trebali bi osigurati dovoljno financijskih sredstava poduzetnicima i obrtima koji zbog krize imaju problema s likvidnošću. Neke je mjere **Vlada** već donijela poput beskamatne odgode poreza na dohodak, na dobit, te doprinosa za zdravstveno i mirovinsko osiguranje poduzetnicima s poteškoćama ili „ESIF Mikro zajmova“ koje provodi HAMAG-BICRO. No, potrebno je što prije konkretno pojasniti sve postojeće mjere te uvesti dodatne brze i jednostavne mjere. Primjerice, treba napraviti analizu mogućnosti potpunog ili djelomičnog oprostila dijela javnih davanja što bi moglo pružiti više sigurnosti i optimizma poduzetnicima, te pomoći većem broju krizom pogođenih zdravih poduzetnika da što brže, bez velikog birokratiziranja riješe probleme s likvidnošću. Sigurno će biti korisna i realizacija najavljene mjere moratorija na otplate kredita poduzetnicima koji zbog gubitka prihoda ne mogu ispunjavati svoje kreditne obveze. Valjalo bi i preispitati odluku o potpunom zatvaranju gotovo svih trgovina i čim bude moguće otvarati one koje su vitalne za funkcioniranje stanovništva: bijela tehnika, građevinski materijal, usluge kao vodoinstalateri, električari i sl. Neophodno je da gospodarstvo uz mjere zaštite što prije počne „disati“. Što se prije gospodarstvo oporavi, oporavit će se i cijelo društvo i javne financije, pa gospodarstvu valja pomoći kako bi gospodarski i svi drugi problemi trajali što kraće.

Čim prestane zdravstvena ugroza, Vlada treba **potaknuti domaću potražnju** jer poticanje ponude (pomaganje poduzećima i obrtima da održe proizvodne kapacitete) ima smisla samo ako će netko kupovati ta dobra i usluge. Stoga treba napraviti ozbiljnu analizu mogućnosti i smisla dugoročnog smanjivanja plaća u javnom sektoru. Domaća osobna potrošnja već je godinama najvažniji generator rasta BDP-a, a prema podacima **DZS-a** udio osobne potrošnje u BDP-u je 2019. iznosio 57%. Velik dio zaposlenika radi u javnom sektoru. Prema posljednjim dostupnim podacima **Međunarodne organizacije rada** u hrvatskom je javnom sektoru 2014. radilo oko 31% ukupno zaposlenih (u općoj državi 19%, a u javnim poduzećima 12%). Smanjenje njihovih plaća znači i smanjenje njihove kupovne moći, te smanjenje njihove osobne potrošnje. Međutim, ima smisla analizirati mogućnosti progresivnog kratkoročnog smanjivanja plaća u javnom sektoru, vodeći računa da se ne smanje najniže plaće, ali niti plaće onima koji su na prvoj liniji borbe, zdravstvenim djelatnicima, policiji, vojsci, vatrogascima. Iako, i tu će sigurno biti teško povući crtu kome bi se trebale, odnosno mogle smanjiti plaće, a kome ne ovisno o povećanom angažmanu izazvanom borbom s koronom i s posljedicama potresa.

S obzirom na navedene okolnosti Vlada će ubrzano morati ići u rebalans proračuna i vidjeti kako u uvjetima pada poreznih prihoda financirati sve novonastale rashode. Budući da će morati voditi računa o visini javnog duga (koji je prema **Eurostatu** u trećem kvartalu 2019. iznosio oko 75% BDP-a) i izbjegavati skok kamatnih stopa, Vlada će u sljedećim mjesecima imati dvije mogućnosti za rješavanje ove krize i deficita koji se očekuje u proračunu opće države:

1. financiranje deficita zaduživanjem i korištenjem raspoložive pomoći iz EU-a, odnosno što povoljnije pribavljanje financijskih sredstava od EU-a, međunarodnih financijskih institucija (MMF-a, Svjetske banke, EBRD-a) i s financijskih tržišta i
2. rezanje rashoda javnog sektora, s fokusom na materijalne i rashode za zaposlene, dok kapitalne investicije ne bi trebalo dirati.

Čim bude moguće potrebno je provesti sve ili barem neke od ključnih strukturnih reformi koje bi doprinijele značajnijem smanjenju rashodne strane proračuna (vezano uz zdravstveni i mirovinski sustav, teritorijalnu reorganizaciju, javnu upravu i javnu nabavu) na koje već godinama čekamo.